

MAANÕUKOGU

Protokoll nr. 37.

Koosolek 31. augustil 1917 kubermangu lossi Valges saalis,
Tallinnas, Toompeal.

Koosolekust võtavad osa 32 nõunikku: P. Johanson, N. Kõstner, Juh. Januson, Ar. Vallner, H. Riberg, J. Raamot, Hans Roos, T. Kuusik, H. Põhl, K. Saral, J. Vilms, Aug. Kohver, J. Kalm, Joh. Kuk, T. Laur, A. Veiler, Jul. Seljamaa, J. M. Ainson, J. Temant, J. Kärner, H. Reiman, A. Birk, J. Reintam, H. Kruus, M. Kiirats, N. Kõstner, A. Leetsmann, J. Jaakson, K. Ast, H. Kask, K. Päts, Masik.

Koosolekut juhatab J. Temant.

Protokolli kirjutab H. Kask.

Päevakord:

1. Juhatuskiri vaenlase pealetuleku puhul teisel lugemisel.
2. Maamaksud.
3. Maavalitsuse kava tööjaotuse kohta.
4. Nõukogude võimukond teisel lugemisel.
5. Maavalitsuse volitus.
6. Tallinna vabrikute evakueerimine.
7. Arupärimine hariduseosakonna juhatajale.
8. Toitluskomiteede tegevuse arvustus.
9. Telegramm hariduseministrile eesti õpekeele asjus.

1. Erakorraline teadaanne komissar Poska areteerimise kohta.

Erakorraliselt annab härra Vilms komissar Poska tänase areteerimise üle teada ja paneb Maanõukogule ette järgmist resolutsiooni vastu võtta: Eestimaa kubermangu komissari ajutise vangistamise ja tema üle kontrolli sisseseadmise puhul konstateerib E. A. M., et komissar praeguse vasturevolutsioonilisesse liikumisesse kuidagi viisi segatud ei ole. Komissar on praegu kuni uue valimiseni ametis E. M. otsuse põhjal, missugune otsus jalamaid muudetud oleks, kui E. M-e mingisugune kahtlus komissari vasturevolutsioonilises tegevuses oleks tekkinud.

Resolutsioon võetakse ühel häälel vastu 4 erapooletuks jäämisel.

Komissar Poska, kes koosoleku saalis viibib, tänab Maanõukogu, kes oma rahvuslase töö juures võimaliku on leidnud olevat valitsuse ametniku vabastamiseks sammusid astuda ja ühtlasi sel puhul oma usaldust tema vastu üles näidanud on.

2. Juhatuskiri vaenlase pealetuleku puhul.

Juhatuskirja vaenlase pealetuleku puhul teisel lugemisel kannab ette nõun. J. Seljamaa. (Vaata lisa nr. 1).

§ 14 juurde tehtakse härra Pätsi poolt soovitatud järgmine parandus: Kohtade peal asutatagu omavalitsuse asutuste osavõttel hindamise alamkomisjonid, kes sõjavägede poolt elanikkudele tehtud varanduslikud kahjud ära hindaks.

§ 15 juurde võetakse vastu härra Pätsi poolt tehtud järgmine parandus: On soovitatav, et elanikud ühisel jõul toitluspunktid asutaks, kus võimalik oleks taganevatele vägedele tarbekorral mõnesugust toidust anda.

Otsustatakse valdades hindamise komisjonide uute liikmete valimise küsimus üles võtta ja selles küsimuses komissariga läbirääkimisesse astuda. Lõpuks võetakse juhatuskiri ühel häälel vastu ja antakse redaktsiooni komisjoni.

3. Kaebused omavoli üle.

Nõun. Päts soovib, et maal korraldus sõjaväelaste rüüstamiste üle igal üksikul juhtumisel Maapäevale sellekohase kaebtuse sisse saadaks, ühtlasi väeosa nimetades, kuhu omavoli tarvitajad sõjaväelased kuuluvad.

4. Maavalitsuse töökava.

Teises päevakorra punktis võetakse arutusele Maavalitsuse töökava. Kava kohta annab seletust härra Raamot ja tähendab, et senise 5 osakonna asemele soovivat oleks 8 asutada. Nimelt tuleks üldisadministratiiv osakonnast, mis liig suur on, kaks toimekonda ära lahutada ja iseseisvateks osakondadeks teha ja nimelt: rahaasjanduse osakond ja tehnika osakond, kuna tervishoiu osakonnast veterinaar toimekond iseseisvaks osakonnaks teha tuleks.

Selle kohta käivatest paberitest kannab ette juhataja st. kirja nr. 184, milles Laevanduse Seltsi poolt ettepanek tehtakse Laevanduse ja Kaubanduse osakonda elule kutsuda. (Vaata lisa nr. 2).

Teiseks kannab juhataja ette st.kirja nr. 200 Tartu Põllum. Kesks. poolt, milles soovi avaldatakse, et veterinaar-toimekond tervishoiu osakonnast põllumajanduse osakonna alla pandaks. (Vaata lisa

nr. 3). Härra Päts toetab nende mõlemate ettekantud kirjade sisu.

Edasi tähendab Päts, et hindamise toimekond administratiiv osakonna alt rahaosakonna alla mahutada. Niisama tuleks statistika toimekond administratiiv osakonnast arhiivi ja raamatukogu osakonna kõrvale viia.

Pöhl kõneleb mereasjanduse tähtsusest ja juhib selle peale tähelepanekut, et see osakond otsekohe elule tuleks kutsuda. Selle alla käiks laevaehituse, metsa kaitse, kalapüük, kaubandus jne.

Saral ühineb Pätsi ja Pöhl'i mõtetega mereasjanduses ja leiab, et tuleb iseseisev osakond, aga mitte toimekond elule kutsuda. Sedasama tuleks ütelda ka veterinaär asja kohta. Veterinaär osakond peab iseseisev olema, — see on väga tähtis. Loomaarstline korraldus on meil seniajani vilets olnud, et temal iseseisvus puudus, — funktsioonid olid lahus. Loomaarstline osakond olgu iseseisev.

Ainson juhib tähelepanemist selle peale, et mujal maadel ja riikides on osakond (veterinaär) iseseisvaks tehtud; meie peame sellesamale seisukohale asuma.

Kohver ei leia küllalt otstarbekohase olevat, et statistika toimekond rahalise osakonna külge liidetud saaks, nagu Päts soovib.

Hydrotehnika toimekond võiks esialgselt küll maaparanduse toimekonnaga ühine olla.

Veterinaär osakond tuleks põllumajanduse osakonna alla. Ei ole teada, et kuskil riigis oleks olema veterinaär-ministeeriumid. Ei tee see ju mingisugust takistust veterinaär tegevusele, kui see põllumajanduse osakonna all on. Iseseisva mereasjanduse osakonna loomine oleks tingimata tarvilik.

Seljamaa leiab ka, et mereasjanduse osakond luua tuleb, kunas veterinaär osakond tingimata põllumajanduse osakonna alla passiks ja seal kõige otstarbekohasem oleks.

Konik juhib tähelepanemist selle peale, et kui igast osakonnast ministeeriumi kujutada tahetakse, siis ei või ju ka ütelda, et kuskil arstline ministeerium olemas oleks. Sellest seisukohast väljamõeldud, võiks see ka iseseisvalt paremini edeneda.

Vilms toonitab, et peaksime sellesuguse autoriteetlase asutuse, nagu Põllumeeste Kesksele on, arvamisest kuulda võtma ja veterinaär osakonda põllumajanduse osakonna alla mahutama. Kui juba osakonda luua, siis on igatahes rohkem eesõigust laevandusel.

Ainson kaitseb seda seisukohta, et veterinaär osakond iseseisev oleks, tähendades, et see mitte kallim ei tuleks.

Köstner näitab, et statistika ja hindamine koos peaksid olema ja peaksid administratiiv osakonna alla jääma, sest

neil osakondadel, iseäranis statistikal väga palju tegemist on miilitsaga jne.

Saral ei leia mitte otstarbekohase olema, kui veterinaär osakond põllumajanduse all toimekonnana oleks, sest põllumehed ei taha mitte alati tervishoidu tähele panna, vaid panevad esimesele kohale karjapidamise rahalise külje.

Konik leiab, et sel juhtumisel kui veterinaär toimekonda kuhugile osakonna alla mahutada tahetakse, siis sel toimekonnal tingimata rohkem ühist on põllumajanduse kui tervishoiu osakonnaga.

Kohver teeb ettepaneku vaielusi veterinaär osakonna üle lõpetada ja hääletada.

Lõpusõna saab Raamot ja toonitab, et ei peaks mitte sellest seisukohast välja minema, et iga toimekond, kellel rohkem töötada on, osakonnaks tehtud saaks ja nende juhatajad maavalitsuse liikmeteks oleks, nagu seda veterinaär osakonna iseseisvuse kaitsjad ette toovad. Näituseks on maamöötmise (maakorralduse) toimekonnal palju rohkem tegemist kui veterinaär toimekonnal, sellepärast ei tuleks aga maamöödu toimekonda mitte iseseisvaks osakonnaks teha.

Mereasjandust tuleks iseseisvaks osakonnaks vastu võtta.

Statistika hindamise osakonnad peaksid administratiiv osakonna alla jääma.

Hydrotehnika toimekond tuleks ka jätta tehnika osakonna alla.

Toitluse asi tuleks põllumajanduse osakonna juurde üheks toimekonnaks luua.

Asutakse hääletamisele.

Rahaasjanduse osakonna asutamine võetakse ühel häälel vastu.

Jaakson juhib tähelepanekut selle peale, et kvoorumi ei ole mitte koos.

Juhataja teeb 5 min. vaheaja, et kõrvalt ruumidest nõunikke koosoleku saali kutsuda.

5. Järgmise koosoleku määramine.

Kui peale vaheajaga siiski kvoorumi kokku tulnud ei ole, otsustatakse järgmist koosolekut homme 1. sept. kell 11 e. l. alata.

A. Veiler (*allkiri*).

H. Pöhl (*allkiri*).

M. Kiirats (*allkiri*).

Ar. Vallner (*allkiri*).

LISAD.

LISA nr. 1.

Juhatused vaenlase peale-tuleku puhul.

I. Praeguse silmapilgu ülesanded.

1. Iga perekond muretsegu omale pi-

kemaks ajaks toidutagavara, toitluskomiteede poolt määratavate tarvitusunormide järele.

2. Toitluskomiteed peavad perekondadele koduste tagavarade muretsemisel kõige jõuga abiks olema. Kõik tänavu-aastane vili tuleb viibimata arvele võtta ja viljaomanikkude tarvitusest ülejääv osa viljatarvitajatele linnas ning maal ühtlaselt müügi teel ära jagada, senist tarvitamise normi viljasaagi kohaselt vähendada. Vili, iseäranis rukis, pekstagu võimalikult pea ära.

3. Iga perekond hoolitsegu, et tema toidutagavara kõikide võimaluste vastu kindlustatud oleks.

4. Kõik vähendagu oma igapäevast toiduosa viimase võimaluseni, et tagavara võimalikult kaua ulataks. Leivale lisatagu kartulid, odrajahu jne. juurde. Soola, petroleumi, suhkru, või ja muude rasvainete tarvitamisel oldagu võimalikult kokkuhoidlik.

5. Iga perekond muretsegu, peale vilja, jahu, liha ja hariliku toiduste, veel asetoitude tagavara: kuivatagu ja tehku sisse puu- ning aiavilja, kapsaid, korjaku ja kuivatagu seeni.

6. Ülesvõetud kartulid tulevad maalustesse koobastesse mitmesse kohta varjule panna.

7. Tapmiseks ja müügile määratud loomad tulevad võimalikult suure lihatagavara muretsemiseks aegsasti ära tappa. Omale jäetud liha tuleb sisse soolata, ära suitsetada ehk kuivatada, et teda võimalik oleks pikemat aega alalhoida. Loomi tuleb rohkemal arvul kui harilikult varasel sügisel tappa.

8. Kus kalu saada, seal püütagu neid tagavaraks soolata, suitsetada ehk kuivatada. Toitluskomiteed kandku selle eest hoolt, et silku ei suitsetatult ega värskest maalt välja ei veetaks, vaid teda kohaliku rahva tarvituseks sisse soolataks.

9. Loomatoidu tagavarade eest kantagu hoolt. Põhk pandagu väljadel mitmesse kohta hunikutesse.

II. Julgeolek.

10. Julgeoleku ja varanduse kaitseks loodagu valdades kindel korraldus. Valdades tuleb vahikord sisseseada, öövahid väljapanna ja kodanline kaitseväge asutada, et hulguste ja röövrite vastu ühiselt väljaastuda. Omavaheline märguandmine tuleb sisseseada lokalöömise, kellahelistamise teel jne.

Märkus: Valgussignalisid ei tohi tarvitada, et sõjavägede poolt salakuulamisest kahtlustamiseks mitte põhjust anda.

11. Varandus tuleb võimalikult pea valla- ehk linnaomavalitsuse esitajate juuresolekul ärահinnata ja selle kohta tulevad protokollid teha.

Märkus: Hindamise kohta avaldab

Maavalitsus lähemad juhatuskirjad.

12. Kui liikuva varanduse ja väärtasjade kaitsmiseks neid sõjategevuse liginemisel peidetakse, siis peidetagu need vähemalt kahe inimese teadmisel ja tulekindlasse kohta. Paberraha peitmisel maa sisse oldagu ettevaatlik, et raha hukka ei saaks.

13. Kohalikud omavalitsuse-asutused hoolitsegu selle eest, et sõjategevuse peale tulekul alkoholiliste jookide ja piirituse tagavarad aegsasti kõrvaldataks.

14. Omavalitsuse-asutused peavad vahemeheks olema sõjavägede ja rahva vahel.

Kohtade peal asutatagu omavalitsuse-asutuste osavõttel hindamise alamkomisjonid, kes sõjavägede poolt elanikkudele tehtud varanduslikud kahjud ära hindaks.

15. Taganevatele vägedele peab sõbralikult vastutulema.

On soovitatav, et elanikud ühisel jõul toitluspunktid asutaks, kus võimalik oleks taganevatele vägedele tarbekorral mõnesugust toidust anda.

III. Rekvisitsioonid.

16. Maanõukogu ja Maavalitsus katsub omavalitsuse-asutuste ja ühiskondlikkude korraldustega ühiselt samme astuda, et üleüldised rekvisitsioonid hävitavat laadi ei kannaks ja rekvireeritud asjade eest viibimata õiglane tasu välja makstaks.

IV. Tuleliinil.

17. Vaenlase vägede lähenemisel ei tohi mitte pead kaotada, vaid peab arusaamisega ennast tarviliselt tule eest hoidma. Vaja tuleliinilt ja suurematelt väelikkumiste teedelt ajutiselt ühes loomadega kõrvale minna, külade ja perekondade kaupa koos hoides, metsade ja soode taha. Selleks kõigele tuleb juba enne aegsasti ühiselt aru pidada ja plaan kokku seada ning tarvilised ettevalmistused toime panna.

18. Varjule minnes tulevad kaasa võtta ainult kõige tarvilikumad riided, tööriistad (kirves, saag, labidas), toidu- ja keeduriistad ning toidutagavara, iseäranis kuivatatud leib. Varanduse hoidmiseks jäägu mõni vanem inimene kodu.

Tungivalt soovitatav on, et igal elukohal koobas oleks, kuhu ajutiselt varjule võiks minna.

19. Kui vaenlase väed peaksid meie maale tulema, siis hoitagu rahu alal ja niipea, kui sõjaline tuletegevus lubab, asutagu oma kodukoldele tagasi.

20. Kui praegused seaduslikud omavalitsuse-asutused sõjavõimude määruste järele sunnitud on maalt lahkuma, siis astugu need omavalitsuse-asutuste liikmed, kes maale jäävad, asutiseks maaesituseks kokku, et rahvale sõja-olude raskustes nõu ja juhatusega abiks olla.

21. Kõik seltsid, ametiühisused, raha-asutused jne. jäägu võimalikult oma asupaika ja jätkaku oma tegevust olukohaselt.

LISA nr. 2.

Eesti Kubermangu Nõukogule.

Siin.

Tähelepannes, et E. K. Nõukogu siia ajani veel mitte Mereasjanduse jäuskkonda asutanud ei ole, kus kõik teised jäuskkonnad juba asutatud on, juhib laevasõidu ja Merekaubanduse Edendamise Selts „Laevandus“ E. K. Nõukogu tähelepanemist selle peale, et meie kui mere äärsel rahva käekäiku võimata on juhtida, ilma selle organita ja paneb E. K. Nõukogule ette kohe niisugust jäuskkonda asutada ja selle juurde asjatundjatena kutsuda L. & M. E. S. „Laevanduse“, Käsmu ja Kuresaare Meremeeste Seltside, Laevaomanikude, Kalameeste, Merekoolide, Börse komitee, Merekinnituse Seltside ja Rannaäärsete Maakonna Nõukogude Mereasjanduse jäuskkondade esitajad. (Pärnu maakonna Nõukogu on Mereasjanduse jäuskkonda juba asutanud).

Laeva sõidu ja Merekaubanduse Selts „Laevandus“ on igal ajal valmis tuetama E. K. Nõukogu Mereasjanduslistes küsimustes.

L. & M. E. Seltsi „Laevanduse“

Esimees: (allkiri).

Asjaajaja: (allkiri).

23/VIII/17.

(Pitsat.)

LISA nr. 3.

Põhja-Liivimaa
Põllutöö Keskseks.

Kesktoimekond.

Jurjev, Holmi uul. nr. 12.
Telegr. adr.: Agrozenter Jurjev.
Telefon 422.
Nr. 3921.

Eesti Maanõukogule.

T a l l i n n a s.

Koduloomade tervishoiu toimekonna
asjus.

Põhja-Liivimaa Põllutöö Keskseks Kesktoimekond sai oma koosolekul 20. augustil s. a. teada, et lugupeetud Eesti Maanõukogu Maavalitsuse Tervishoiu osakonna korralduse kahel lugemisel vastu võtnud, mille järele koduloomade tervishoiu toimekond nimetatud Tervishoiu osakonna alla kuulub. Kesktoimekond ei kahtle, et Maanõukogul kaaluvaid põhjusi olemas on, mis rahva ja koduloomade tervishoiu toimekondade ühendamisest Tervishoiu Osakonnas otstarbekohasena lasevad paista. Kuid Kesktoimekonna arvates on ka teisi põhjusi, mis koduloomade tervishoiu toimekonna ühendamisest Põllumajanduse osakonnaga tarvilikuks tee-

vad, mille päale Maanõukogu lahketa tähelepanemist juhime.

Koduloomade tervishoiul on pääasjalikult niivõrd tähtsust, kui palju sellelabinende loomade pidamine põllumajandusliselt otstarbekohasemaks muutub. See asjaolu määrab juba ära koduloomade tervishoiu korralduste ärarippuvuse üldistest põllutöö korraldustest.

Iseäraldi aga nõuab ajakõrgusel seisev loomakasvatuse rohkesti loomaarsti kaastööd. Loomaarst peab just ühiskondlikus loomade tõuparanduse töös alati kaasa aitama, nagu kontroll-ühisustes, katsekarjadega majapidamistes, suguloomade registreerimise ning tarvitamise ühisustes, aga ühtlasi ka karjapidamise saaduste valmistamise ning müügileasaatmise asustes: tapamajades, piimatalitustes, eksportkontorites, kontroll-laboratoriumides.

Koduloomade tervishoidu inimese hygiene seisukohaltki hinnates leiame, et kõige julgemini siis loomariigist terveid toidu- ja tarbe-aineid saame, kui põllumees loomaarsti juhatusel võimalikult terveid loomi peab ja loomasaadusi loomaarsti silma all tervishoiu nõuetel valmistab.

Veel enamgi: loomaarst peab loomapidajat ennast põllumeeste kutsekoolides õpetama ka sääli looma tervishoiu nõudeid täitma, kuhu arstisilm juurde ei ulata. Alles siis on koduloomade tervishoiul tarvilikult tugev alus.

Seda kõike silmas pidades, et loomaarstide tegevus loomapidamisega nii orgaanilises ühenduses on, ei saa ka Eesti Maavalitsuse Põllumajanduse osakond teisiti, kui peab üle kodumaa terve loomaarstlise võrgu välja laotama, mille loomaarstid alati tema otsekohe juhatusel ning käsu all seisavad. On aga asi nõnda, siis tuleb küsida, kas ei jaksa needsamad loomaarstid ka veel muid koduloomade tervishoiu valveametnikkude kohuseid täita, mis Tervishoiu osakonna loomaarstide päale kavatsetakse panna? Kesktoimekonna arvates on see täielikult võimalik ja otstarbekohane, kuna kahe keskkoha juhatusel loomaarstide ametissepanek jõuraiskamine oleks, kõigi loomaarstide Tervishoiu osakonna alla koondamine aga Põllumajanduslise osakonna tegevuse raskendamist ja halvamist tähendaks.

Ülemal ettetoodut silmas pidades palub Kesktoimekond Maanõukogu eelpool nimetatud eelnõu enne lõpuliikku vastuvõtmist nõnda muuta, et koduloomade tervishoiu toimekond mitte Maavalitsuse Tervishoiu osakonna alla ei kuuluks; see toimekond tuleks Põllumajanduse osakonna hulka arvata.

Kesktoimekonna nimel:

Esimees (allkiri).

Kesktoimekonna liige (allkiri).

Sekretär (allkiri).